

מקור

חזרה לחיים

כחול מאפר (מאת ק. צטניק, הוצאת עם עובד). אלה שנה הוא חי, ובסוף יוצאת אש מקינו ושורפת אותו. ומתוך האפר של עצמו, הוא קם ונוצר מחדש. לעוף האגדי הזה קוראים חזל.

יותר מאלף שנה הוא חי באירופה, ו' בסוף שורפים אותו באושוויץ. ומתוך הי אפר של המיליונים הוא קם לתחייה. ליהודי הזה קוראים ק. צטניק — איש הי מחנות.

המספר המקוקעקע. ישנם בישראל אורחים לאמעטים הנושאים על זרועם את המספר המקוקעקע. אבל איש מהם לא הסביר עד היום את המעבר מאפר-המחנות לכחול-החיים. עד שבה עתה האיש ששימש להם פה גם קודם לכן, ופורש את סיפור הי תחייה.

ספריו הקודמים של ק. צטניק (סלמנדרה, בית הבובות, השנון מעל הקיר, פיצל) פקרו בפני קוראיהם את לוע הגיהנום של המחנות. הם תורגמו לרוב לשונות העולם הגדום, עד כי שם-העט ק. צטניק הפך להיות סמל מוחשי של אותו גיהנום אירו פאי נורא.

רק פעם אחת יצא האיש מאלמוניותו, כאשר קם להעיד במשפטו של אדולף אייכמן. גם אז היה סמל ולא עד: הוא התמוטט על הרוק, שעה שמילמל משהו על "ה פלאנטה הריא" — אושוויץ.

אחרי המשפט צלל שוב לתוך אלמוניותו, והשאלה היתה: האם יכתוב שוב? ואם כן — מה?

כחול מאפר הוא התשובה. וזו תשובה שחובה לקרוא אותה ולשננה היטב.

אי-אפשר להשתחרר. סיפור-אהבה יחידה-במינה, שמשולב בו סיפור השתרותו המופלאה של שריד השואה בישראל, כתוב על כריכת הספר.

מי שמכיר את ק. צטניק בחיים, יכול לראות גמיון רב בין הרומאן לבין המציאות. גיבור הספר הזה הוא גם הדמות המרכזית של ארבעת ספריו הקודמים, הארי פרלשניק. הוא עוזב את אושוויץ — של בבלויי ק. צט. — ויוצא בדרכו לארץ ישראל. אך אם אפשר לעזוב את אושוויץ חי — אי-אפשר להשתחרר ממנה. הארי גם אינו רוצה להשתחרר. הוא נשבע לספר, לספר ולספר.

הוא כותב את ספרו הראשון, חותם עליו בשם פניכס — הוא השם היווני של הי חזל.

כמו ק. צטניק של המציאות, מגיע פניכס לתלאיב של ערב מלחמת העצמאות. הוא

"כחול מאפר" המציאות — כל המציאות

מתאר את העוצר הגדול שהטילו הבריטים — והוא נראה אחרת לגמרי מכפי שנרשם בהיסטוריה הרשמית של היישוב: הי פארבר, משרדו ומאורו של הגיטו, אתה שנפשך נקעה מיללות בני-עמך ב' כיכר בית-התמזוי בגיטו הבט פה וראית את עיני המתקבצים בריצה מבוהלת, שרק

CHEVROLET BUICK 1967

מבחר מכוניות לכל מטרה

ליאו גולדברג בע"מ

ח"א, טל. 36356 • ירושלים, טל. 22336 • חיפה, טל. 522189

פרסום "צח"

טכניקום

ב-1.67.29 נפתחים קורסי-ערב חדשים

שרטוט

מכונות • בנין • ארכיטקטורה

חיפה, הרצל 44 • ת"א, בן-יהודה 26

טכניקום

ב-1.67.29 נפתחים קורסי-ערב חדשים

רדיו

אלקטרוניקה • טלוויזיה • טרנזיסטורים

חיפה, הרצל 44 • ת"א, בן-יהודה 26

קנה קוניקה

למד לצייר בביתך בשעות הפנויות דרך האולפן לאמנות הציור

לפנות בכתב לתד. 4866, תיא

אתמול נכלאו בבתיים בשדרות רוטשילד ומזוהתים גדושים מאכלים ושימורים. הבט וראה, פארבר, מקונן-הזעם של הגיטו הי שרוף! כבוד לאומי זרשת. בשם המרד ועל קידושהשם תבעת שייחמו בגיטו: שיצאו מיובשים כשלדים, אל מול כדורי הגרמנים. פה השקף עכשיו וידעת מה מדארו ו' דמותו של קידושהשם תחת שמי תלאיב הכחולים.

וכבין השורות עולה השאלה המבטיחה: האם בני תלאיב היו הולכים גם הם לטבח, באותה הכנעה, כמו בני הגיטאות? **בני צעירף ורדד**. בין איש-המחנות השרוף, המאוכזב, החי כדי לספר ולנקום, לבין בת תלאיב שאינה-יודעת, נרקמת אהבה מופלאה, וגם באהבה זו אפשר י' מצוא הקבלה בחייו האמיתיים של הסופר. אלא שהוא עצמו אינו מתייחס אל יצירה זו כאל אוטוביוגרפיה. מבעד לדמויות הי ממשיות, המאכלסות את ספרו, נמצאים סמלים. הוא אינו גבר מסויים המוצא אהובה מסויימת. הוא היהודי הנצחי המוצא את אהובתו הנצחית — ארץ-ישראל.

אילו נגמר הרומאן כאן — היתה זו יצירה מתקתקה, שירה לצינות משיחית. אבל ק. צטניק, שקרע את צעירף-הזרות מעל "הפלאנטה הריא", אינו יכול לעטוף את מציאות ישראל בצעירף ציוני ורדד. גם כאן הוא מתאר את המציאות כולה, ובזאת הוא חורג הרחק ממה שיכלו לי צפות ממנו אלה שהכירו אותו עד כה רק מספריו.

הוא מדבר גלויות על בעיית היחסים בין יהודים וערבים בישראל. יחסים אלה תופסים מקום חשוב בעלילת ספרו, עד כי לביתו מגיע איש המחלקה הערבית של משרד הבטחון, המשתומם שביטו של הסופר ניצול-השואה הפך בית-ועד ליהודים וערבים, הנפגשים כרעים. הוא מסביר מה דוחף אותו ואת אשתו הצברית:

כאלף שנה ישבו יהודים על אדמת פולין, ושכניהם הפולנים לא הכירו אותם כדרך שחיב אדם להכיר את רעהו. ילדי הפולנים ראו את היהודי כאילו לא בצלם אדם נוצר. ילדי הפולנים האמינו בתוסי לב כי היהודים לא רק נראים מגודלי-זקן, אלא שתחת מסכת בגדיהם הם שעירים כגורילות, וכפות-רגלים להם כסלפי עזים. והכנסיה מצדה הוסיפה לכך את תרומתה. אותם ילדים פולנים היו בהתבגרם ל מורים בבתי-הספר, ואת התורה שלמדו מפי מוריהם הקנו לתלמידיהם. היהודים היו מרוצים במופרד ובמבודד, אף כי אולי עמים גרו בשכונות כאלף שנים, וצאצאיהם לא הכירו זה את זה כבני-אדם. עד ש' התגבשו שני מיני ריחות: ריח היהודי, והריח הפולני. ריחו של היהודי היה לחטמו של השכן הפולני לא כריח אדם שנוצר בצלם. ריח היהודי דוחה היה את השכן הפולני הרבה יותר מריח הפשפשים ש' במיטתו, כי מן היהודי עלתה באפיו הי צחנה של צולב-אלוקים הארוך; ריחו של שד בדמות אדם.

עד שהגיע יוס'החשבון הסופי. אני ראיתי את עיניהם של השכנים הי פולנים בעת הובלת היהודים לשריפה. לא היטלר ולא עושי-דברו כפו אותם ליהנות ממראה החזיון. באושוויץ ראיתי את עיניו של כומר פולני כשהובלנו אנחנו לקרמ' טוריון. לא אדישות נשקפה אותו רגע מ מבט עיניו, אלא קורת-רוח כמוסה, צדק נית על שטוף-סוף מוצא אל הפועל רצונו של אלוהים.

וגם את עיניהם של אחי, תושבי מושבה שלמה, ראיתי פה בארץ. היה זה כשחיפשתי מקום-לינה לפועל ערבי העובד אתי בפרדס. בחיפושי מבית לבית קל היה מאוד למצוא מקום-לינה, ביחוד תמורת המחיר שאני הצעתי. כל אחד מבעלי-הבתים הסכים. אבל לפני ש' יצאתי מאתם, חייב הייתי כמובן להודיעם שלא אני אהיה דיירם אלא הפועל הערבי מן הפרדס. ובו ברגע נסתם הגולל.

מבית לבית נדדתי בחיפושי, והם לטשו כנגדי את עיניהם: "ערבי!" עיניהם אפילו לא ראו אותה. אבל אני ראיתי בעיניהם אותה האימה מפני מי שמקוקעקע ומוקע בחותם-ההכללה "ערבי". החותם אשר מחה ממנו את צלם האדם; את דמותו וצלמו של אדם שהוא שכנו. אין יכולתי אני לאחור-מכן לחזור לתלאיב, לביתי המרווח, למיטת-החמה, בעוד חסן הערבי נשאר ללא מחסה בלי-החורף הקן בשדה הפתוח?